

ANALIZA VISOKOŠKOLSKOG SUSTAVA U RH I USPOREDBA S EU

Bolanča, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:850818>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-17**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**ANALIZA VISOKOŠKOLSKOG SUSTAVA U RH
I USPOREDBA S EU**

Mentor:

Doc.dr.sc. Maja Mihaljević Kosor

Student:

Ana Bolanča

Split, rujan, 2020.

SADRŽAJ

1. UVOD	2
1.1. Definicija problema istraživanja	2
1.2. Ciljevi rada	2
1.3. Metode rada	3
1.3. Struktura rada	3
2. ANALIZA VISOKOŠKOLSKOG SUSTAVA U RH.....	4
2.1. Značaj obrazovanja i ljudskog kapitala	4
2.2. Razvoj hrvatskog visokog obrazovanja	5
2.3. Temeljne institucije u području visokog obrazovanja u RH.....	8
2.4. Analiza pokazatelja uspješnosti visokog obrazovanja RH	10
3. ANALIZA VISOKOŠKOLSKOG SUSTAVA: HRVATSKA VS EU... 13	
3.1. Metodološki aspekti istraživanja.....	13
3.2. Rezultati istraživanja	13
3.2.1. Broj studenata u RH i EU.....	13
3.2.2. Područja studiranja u RH u odnosu na EU.....	18
3.2.3. Razlike između javnog ulaganja u visoko obrazovanja u RH i EU	19
3.2.4. Dohodak visokoobrazovanih.....	21
4. ERASMUS	24
5. ZAKLJUČAK.....	26
LITERATURA	28
POPIS GRAFOVA	30
POPIS SLIKA	31
SAŽETAK.....	32
SUMMARY	33

1. UVOD

1.1. Definicija problema istraživanja

Predmet završnog rada je analiza visokoškolskog sustava, njegovo stanje u Republici Hrvatskoj, te usporedba sa sustavima EU. Visoko obrazovanje pojam je koji uključuje naobrazbu na sveučilištu, visokoj školi, akademiji, sjemeništu i sličnim institucijama. Visoko obrazovanje nastavlja se nakon četverogodišnjeg srednjoškolskog obrazovanja. Pohađanjem sveučilišta, studenti stječu kvalifikacije da rade u područjima visokog obrazovanja i znanosti, privatnom i javnom sektoru, te da primjenjuju stručna znanja, dok stručni studijski programi pružaju odgovarajuću razinu vještina i znanja potrebnih za rad u primijenjenim zanimanjima. Sustav visokog obrazovanja u Hrvatskoj prošao je kroz sveobuhvatnu reformu u okviru Bolonjskog procesa. Smatra se da tercijarno obrazovanje ima ključnu ulogu u društvu jer potiče inovacije, povećava gospodarski razvoj i rast te općenito poboljšava dobrobit građana. Pojedina europska sveučilišta svrstana su među najprestižnija sveučilišta na svijetu.

1.2. Ciljevi rada

Svrha završnog rada je napraviti analizu visokoškolskog obrazovanja, te kvalitetnu usporedbu između visokoškolskog sustava u RH sa sustavima ostalih članica Europske Unije. Za potrebe realizacije završnog rada odgovorit će se na sljedeća pitanja:

- Kakvo je kretanje broja studenata u Hrvatskoj u odnosu na EU?
- Koje su razlike između područja studiranja u RH u odnosu na EU?
- Postoje li razlike između javnog ulaganja u visoko obrazovanje u RH u odnosu s EU?
- Postoje li razlike između dohotka visokoobrazovanih u RH u odnosu na EU?

1.3. Metode rada

Pri pisanju ovog završnog rada korištene su različite metode istraživanja. Izvori podataka bazirani su na proučavanju literature te znanstvenih časopisa domaćih i stranih autora. Metodom deskripcije jednostavno se opisivalo i očitavalo činjenice, procese i predmete u prirodi i društvu, bez znanstvenog tumačenja. Metodom klasifikacije napravila se sistemska te potpuna podjela općeg pojma na posebne. Deduktivnom metodom se iz općih sudova izvode posebni i pojedinačni zaključci. Najvažniji elementi metode dedukcije su: metode analize, sinteze, generalizacije, apstrakcije i specijalizacije. Metodom kompilacije preuzimaju se tuđi rezultati znanstvenih radova, točnije tuđih opažanja, zaključaka i stavova.

1.3.Struktura rada

Sadržaj završnog rada pod nazivom „Analiza visokoškolskog sustava u RH te njegova usporedba s EU“ podijeljen je u pet poglavlja. U prvom poglavlju, točnije uvodu, opisuje se predmet i sadržaj rada, te korištene metode. Drugo poglavlje obuhvaća analizu visokoškolskog sustava u Republici Hrvatskoj. U ovom dijelu je prikazan povijesni razvoj hrvatskog visokoškolskog sustava, te njegov značaj. Treće poglavlje obuhvaća usporedbu stanja visokoškolskog sustava RH s ostalim članicama EU. U četvrtom poglavlju upoznajemo se s programom Europske unije pod nazivom „Erasmus“, te u konačnici, završetak, koji nam daje sumiran prikaz svega napisanog u ovom završnom radu.

2. ANALIZA VISOKOŠKOLSKOG SUSTAVA U RH

2.1. Značaj obrazovanja i ljudskog kapitala

Sposobnost sagledavanja, analize, te rješavanja i najsloženijih zadaća zahtijeva kompetencije koje se stječu tercijarnim obrazovanjem, čime se visoko obrazovanje stavlja u poziciju glavne pokretačke snage cjelokupnih društvenih promjena.

Prema Organizaciji za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) ljudski kapital podrazumijeva znanja, vještine, kompetencije i osobine utjelovljene u pojedincima koje olakšavaju stvaranje osobnog, socijalnog, te ekonomskog blagostanja. Koncept ljudskog kapitala podrazumijeva da svaki rad nije isti te da kvaliteta zaposlenih može biti poboljšana investiranjem u njih same: edukacija, iskustvo i sposobnost zaposlenika da imaju ekonomsku vrijednost za poslodavca i za cjelokupno gospodarstvo.¹

Zaposlenici su osnovni interes svake tvrtke te jedni od naj značajnih resursa. Tvrtke povećavaju fleksibilnost i sposobnost svojih zaposlenika putem stručnog usavršavanja. Upravo ljudski faktor određuje produktivnost, konkurentnost i profitabilnost neke tvrtke. Ljudski kapital pokretač je intelektualnog kapitala. To podrazumijeva investiranje u stručnost i obrazovanje zaposlenika te njihovu sposobnost da svoje znanje, iskustvo i vještine pretvore u aktivno stvaranje dodatne vrijednosti za tvrtku. Ljudski kapital osim znanja i vještina predstavlja i inovativnost, marljivost, samoinicijativnost te uspjeh u komunikaciji.²

Promjene u okolini dodatno naglašavaju značaj i ulogu ljudskog kapitala. Ljudski kapital jedan je od glavnih čimbenika gospodarskog razvoja, a u suvremenom poslovanju važnost upravljanja istim postaje sve važnija i izraženija.

Za razliku od svih drugih oblika kapitala, ljudski kapital predstavlja vrstu kapitala koja je neopipljiva, a koja se prema Blundell et al. (1999) sastoji od tri glavne komponente:³

- Rane sposobnosti (bilo stečene, bilo urođene);
- Kvalifikacija i znanja stečenih formalnim obrazovanjem;
- Kompetencija i stručnosti stečenih kroz obuku na poslu.

¹<https://www.oecd.org/insights/37967294.pdf>

²Brian Keeley (2007). *OECD Insights; Human Capital*.

³Blundell, R., Dearden, L., Meghir, C. i Sianesi, B. (1999). Human capital investment: the returns from education and training to the individual, the firm and the economy. *Fiscal studies*, 20(1), str. 1-23.

Gledajući indeks ljudskog kapitala, Hrvatska se nalazi na 37. mjestu među 130 zemalja, što je relativno loše u okvirima Europske unije. Od zemalja EU iza Hrvatske se nalaze Cipar, Mađarska, Malta, Rumunjska, Portugal, Španjolska i Grčka.⁴

2.2. Razvoj hrvatskog visokog obrazovanja

Filipić (2014)⁵ je prateći kretanje broja zaposlenih, visokih učilišta, BDP-a, te broja studenata, cjelokupno razvojno razdoblje hrvatskog visokog školstva sažeo u četiri ključne etape:

1. **„1952.-1960.:** BDP, zaposleni, te studenti rastu istom brzinom.
2. **1960.-1971.:** rast broja studenata i nastavnika po stopi iznad BDP-a.
3. **1971.-1991.:** rast broja nastavnika manji od stope rasta BDP-a.
4. **1996.- danas:** ponovni rast broja studenata i nastavnika po stopama višim od BDP-a.“

Prvo razdoblje koje je trajalo od 1952. do 1960. godine karakterizirao je rast jednakim tempom svih navedenih varijabli. Drugo razdoblje koje je obuhvatilo period od 1960. do 1971. godine obilježava visok porast broja učilišta, čime se broj studenata i nastavnika povećava iznad porasta BDP-a. U trećem razdoblju rast nastavnika kreće se po stopi nižoj od stope BDP-a, dok broj studenata i dalje raste. Posljednje, četvrto razdoblje, koje je započelo 1996. godine, te traje i danas, karakterizira rast broja studenata i nastavnika po stopama višim od stope BDP-a.

Smatra se kako se u hrvatskoj praksi susreće zanemarivanje prednosti obrazovanja kao ulaganja u ljudski resurs, unatoč općeprihvaćenoj spoznaji o stalnoj potrebi za obrazovanjem i napredovanjem i to na svim razinama i u svim oblicima gospodarske aktivnosti.⁶

Tek u četvrtom razdoblju hrvatska je politika prepoznala značaj visokog obrazovanja za gospodarski, te društveni razvoj. Također, posljednje razdoblje karakterizira početak reforme visokoškolskog sustava. Neke od ključnih godina za razvoj hrvatskog visokoškolskog sustava su:

⁴<https://www.liberal.hr/kako-stoji-hrvatska-na-indeksu-ljudskog-kapitala--moglo-je-i-gore--737>

⁵Filipić, P. (2014). Anatomija destrukcije: Politička ekonomija hrvatskog visokog školstva. Jesenski i Turk, Zagreb.

⁶Šundalić, A., Mičić, A. (2005.): Obrazovanje za društveni razvoj, Ekonomski vjesnik br. 1 i 2 (18), str. 120

2001. godina -> Potpisana Bolonjska deklaracija

2005. godina -> Usklađivanje studija s bolonjskim načelima

2009. godina -> Zakon o osiguravanju kvalitete u visokom obrazovanju

2009./2010. godina -> Uvođenje državne mature te informatizacija prijave na visoka učilišta

2013. godina -> Izrada Strategije znanosti, obrazovanja i tehnologije

2015. godina -> Završen prvi petogodišnji ciklus reakreditacije

Sustav visokog obrazovanja RH posljednjih je godina u procesu reforme. Poticaj za reformu visokoškolskog sustava u RH bili su problemi uočeni u razdoblju prije 2004. godine. Republika Hrvatska pristupila je Bolonjskome procesu 2001. godine, te je time pokrenula reforme u visokom obrazovanju koje su omogućile da visoko obrazovanje u Republici Hrvatskoj postane dio Europskoga prostora visokog obrazovanja.

„Bolonjska deklaracija je zajednička deklaracija europskih ministara obrazovanja. Potpisana je u Bologni, 19. lipnja 1999. godine, a odnosi se na reformu sustava visokog obrazovanja u Europi. Također je poznata kao „Bolonjski proces“ (AZVO, 2018.).“ Hrvatska se obvezala prilagoditi svoj visokoškolski sustav njenim načelima. To znači sljedeće:⁷

- Prihvaćanje jedinstvenog sustava triju ciklusa studiranja, koji se sastoji od preddiplomskog, diplomskog i poslijediplomskog studija. (3+2+3);
- Uvođenje bodovnog ECTS sustava;
- Promicanje jedinstvene te sveeuropske dimenzije studiranja;
- Uklanjanje zapreka slobodnom kretanju kako nastavnika, tako i studenata;
- Promicanje europske suradnje pri osiguranju kvalitete visokog obrazovanja.

Napisanim standardima i smjernicama razrađene su tri glavne i osnovne komponente sustava osiguravanja kvalitete: unutarnje osiguravanje kvalitete, vanjsko osiguravanje kvalitete, te agencije za osiguravanje kvalitete.⁸

U skladu s Bolonjskom deklaracijom donesen je Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja u trajanju od 2005. do 2010. godina. Plan je definirao ciljeve i prioritete u visokoškolskom sustavu. Ciljevi se mogu podijeliti u četiri ključne grupe:

⁷<https://www.azvo.hr/hr/visoko-obrazovanje>

⁸Predojević, Z. I Kolanović, I. (2015). Osiguravanje kvalitete u visokom obrazovanju u Republici Hrvatskoj. *Annals of Maritime Studies/Pomorski Zbornik*,(1).

1. Funkcionalna integracija sveučilišta;
2. Jačanje stručnih studija;
3. Primjena Bolonjskog procesa;
4. Uspostava sustavnog praćenja, te osiguranja kvalitete visokoškolske nastave (MZO,2005).

Prvi korak u reformi visokog obrazovanja učinjen je 2005. godine usklađivanjem stručnih, preddiplomskih i diplomskih bolonjskim načelima. U periodu od 2005.-2009. restrukturirani su i poslijediplomski studiji. U tom je razdoblju došlo do porasta broja novoosnovanih visokih učilišta, pa je tako osnovano 30 visokih učilišta, od čega najviše privatnih visokih škola, a i velik broj javnih veleučilišta. Također su osnovana i prva privatna sveučilišta.

Od 2009./2010. godine uvedene su dvije značajne promjene u hrvatski obrazovni sustav:

- državna matura na kraju četverogodišnjeg srednjeg obrazovanja;
- informatiziran način prijave na visoka učilišta koja pri rangiranju studenata koriste rezultate upravo državne mature, što znači da je matura upotpunosti zamijenila dosadašnje razredbene ispite na visokim učilištima.

Navedene sveobuhvatne aktivnosti trebale bi doprinijeti usklađivanju sustava visokog obrazovanja Republike Hrvatske s europskim te njenoj integraciji u Europski prostor visokoga obrazovanja (EHEA), povećanju kvalitete studijskih programa i njihove izvedbe, povećanju mobilnosti, prepoznatljivosti i vjerodostojnosti hrvatskih visokoobrazovnih kvalifikacija, omogućavanju pristupa hrvatskom tržištu rada nosiocima inozemnih visokoškolskih kvalifikacija te osiguravanju jednakog pristupa sustavu visokog obrazovanja.

2.3. Temeljne institucije u području visokog obrazovanja u RH

Slika 1: Temeljne institucije u visokom obrazovanju RH

Izvor: Izrada autorice.

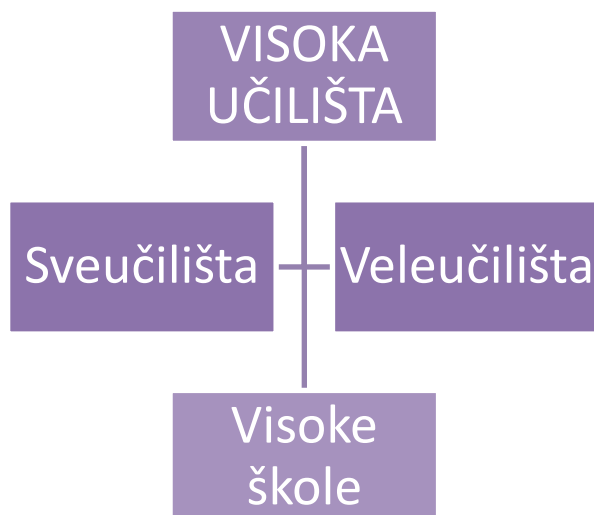
„Ministarstvo znanosti i obrazovanja je globalno konkurentan, kvalitetan, dostupan, uključiv i održiv sustav odgoja i obrazovanja temeljen na izvrsnosti te gospodarskim i društvenim potrebama u kojem djeca, učenici i studenti stječu potrebno znanje te vještine, odgovornost, poduzetnost i inovativnost u radu, u kojem odgojno-obrazovni radnici imaju odgovarajući status, snažnu profesionalnu i poticajnu ulogu i značajnu samostalnost i odgovornost u radu, a roditelji veću uključenost u odgojno-obrazovni proces; znanstveni sustav koji pokreće gospodarski i društveni rast i razvoj.“⁹

„Agencija za znanost i visoko obrazovanje (AZVO) je neovisno javno tijelo odgovorno za vanjsko osiguravanje kvalitete u Hrvatskoj i provodi redovne vanjske neovisne prosudbe sustava osiguravanja kvalitete (audit), vrednovanja, akreditacije stručnih studijskih programa i reakreditaciju svih ustanova visokog školstva.“¹⁰

- Provodi sustavne obrazovne aktivnosti na nacionalnoj razini;
- Pruža potporu aktivnostima Nacionalnog vijeća za visoko obrazovanje, Nacionalnog vijeća za znanost, Savjeta za financiranje znanosti i visokog obrazovanja itd.

⁹<https://mzo.gov.hr/o-ministarstvu/9>

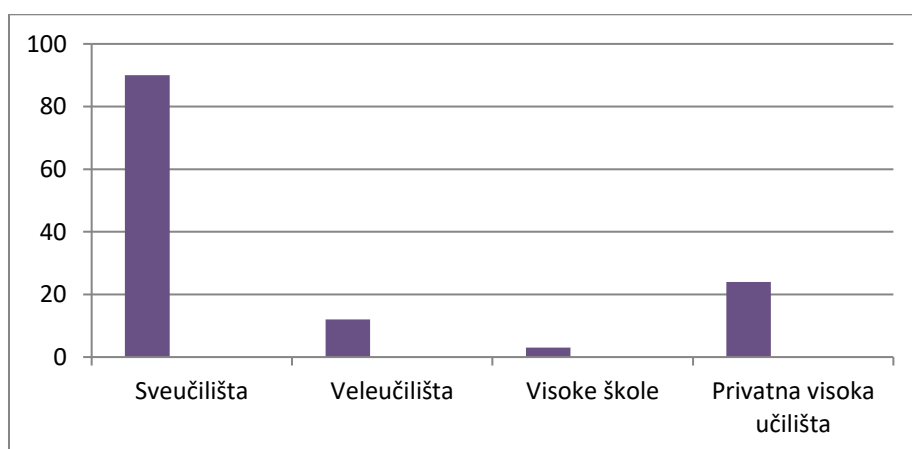
¹⁰https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/higher-education-14_hr

Slika 2: Podjela visokih učilišta u RH

Izvor: Izrada autorice.

Sveučilištem nazivamo ustanovu koja organizira i izvodi sveučilišne studije, a može organizirati i izvoditi i stručne studije. Veleučilištem i visokom školom nazivamo ustanove koje organiziraju i izvide stručne studije.

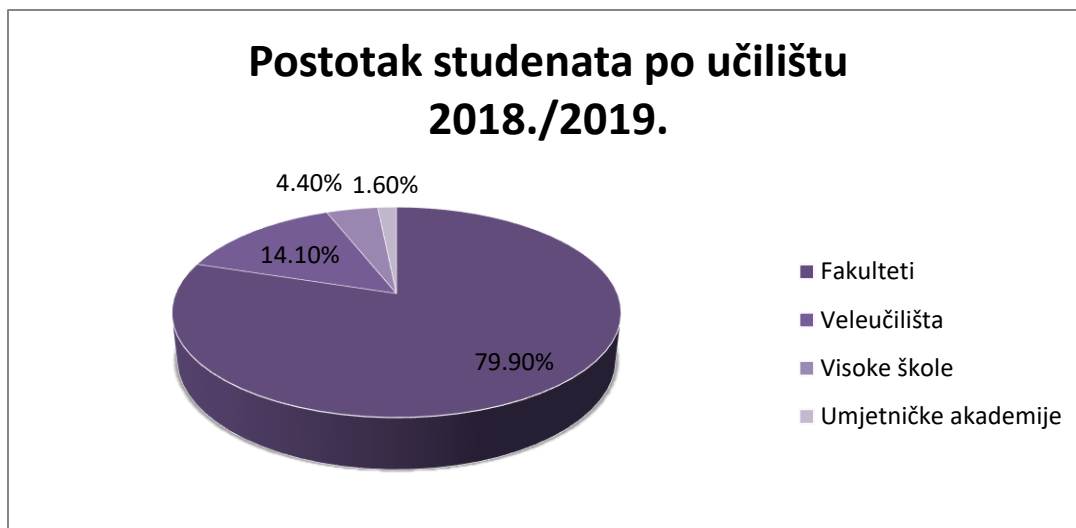

Graf 1: Ukupan broj i podjela visokih učilišta (2019.)

Izvor: Izrada autorice na temelju podataka sa web stranice Mozvag.¹¹

U Republici Hrvatskoj trenutno se nalazi 129 visokih učilišta od čega su 105 javna, a 24 privatna. Među javnim učilištima nalaze se: 8 sveučilišta, 82 sastavnice (fakulteti i umjetničke akademije), 12 veleučilišta te 3 visoke škole. Među privatnim učilištima dominira visoka škola kojih trenutno postoji 6, zatim 6 veleučilišta i 3 sveučilišta.

¹¹<https://mozvag.srce.hr/preglednik/pregled/hr/tipvu/odabir.html>

Graf 2: Postotak studenata po vrsti visokog učilišta za akademsku godinu 2018./2019.

Izvor: Izrada autorice na temelju podataka sa Državnog zavoda za statistiku¹²

Graf 2 prikazuje strukturu hrvatskih studenata. Fakulteti prednjače sa 79,90% studenata, nakon čega slijede veleučilišta sa 14,10%, visoke škole sa 4,40% te posljednje umjetničke akademije sa 1,60%.

Prema znanstvenim i umjetničkim područjima na koja se odnose studijski programi, najviše je zastupljeno područje društvenih znanosti (43,1%), slijedi ga područje tehničkih znanosti (26,0%), područje biomedicine i zdravstva (11,2%), područje humanističkih znanosti (7,1%), područje biotehničkih znanosti (5,1%), područje prirodnih znanosti (4,1%), umjetničko područje (1,9%) te su na posljednjem mjestu interdisciplinarna područja znanosti (1,5%).

2.4. Analiza pokazatelja uspješnosti visokog obrazovanja RH

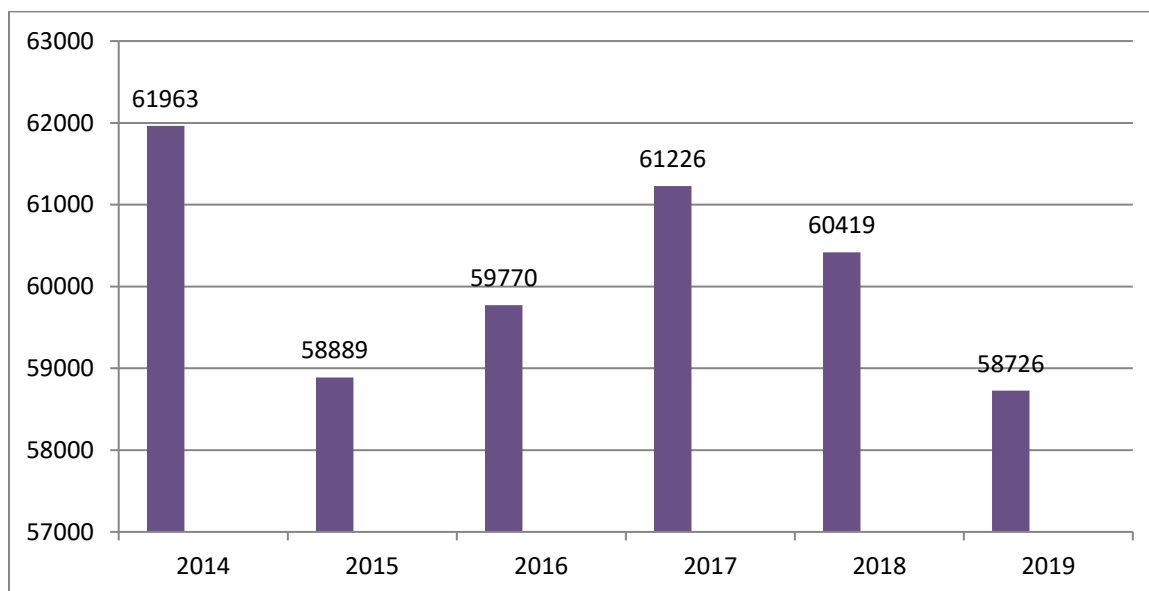
Od početka 21. stoljeća visoko obrazovanje u Hrvatskoj prolazi kroz proces omasovljavanja. Podaci sa Državnog zavoda za statistiku ukazuju na to kako Hrvatska posljednjih 10 godina bilježi porast upisa studenata na visoka učilišta, iz čega primjećujemo kako se prepoznala važnost visokog obrazovanja.

Pokazateljima uspješnosti predstavljaju se kvalitativna i kvantitativna mjerenja outputa (kratkoročna mjerenja rezultata), te mjerenja ishoda (dugoročno mjerenje ishoda i učinaka) sustava ili programa. Pomoću njih ustanova je u mogućnosti provesti adekvatnu usporedbu visokih učilišta. Pokazatelji uspješnosti učinkoviti su samo u slučaju kada se koriste kao dio koherentna niza inputa, procesa i pokazatelja outputa. S obzirom na to da visoka učilišta

¹²https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/08-01-07_01_2019.htm

provode različite aktivnosti, te su usmjerena na ostvarivanje višestrukih ciljeva, za analizu i provedbu velikog broja pokazatelja uspješnosti nužno je obuhvatiti šire, cjelokupno područje djelatnosti.¹³

Treba se uzeti u obzir i druge čimbenike kao što su stope završavanja studija, odustajanja od studija, koeficijenti diplomskog i poslijediplomskog upisa.

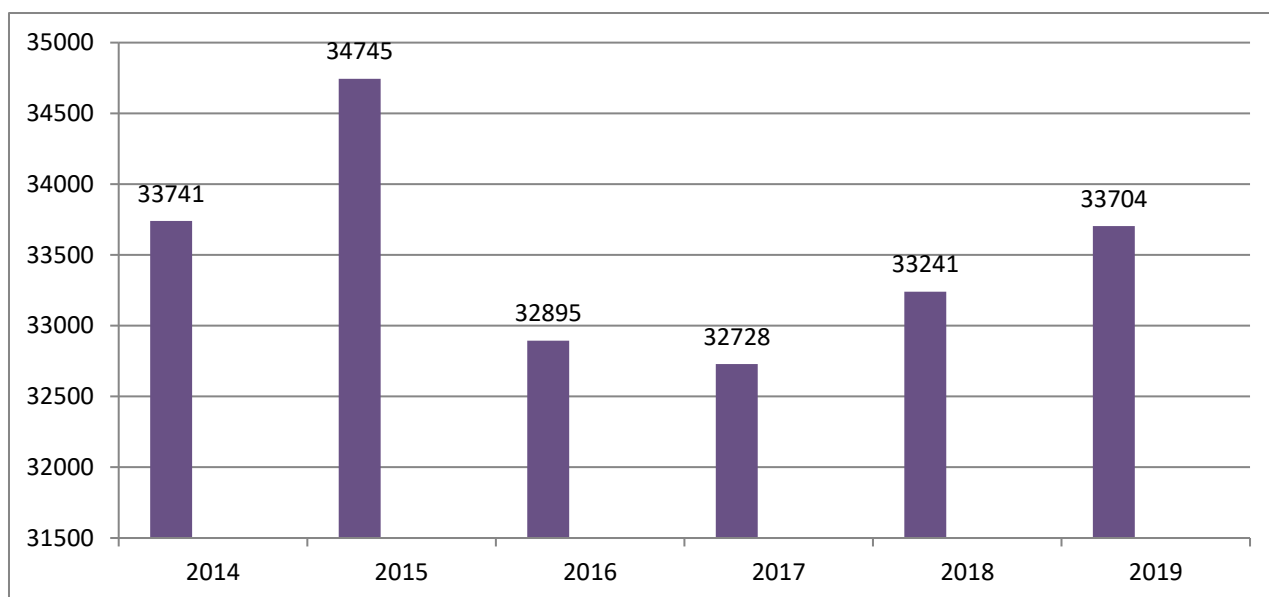

Graf 3: Broj upisanih studenata na prvu godinu studija (2014.-2019.)

Izvor: Izrada autorice na temelju podataka sa DZS

S grafa 3 vidljivo je kako od 2014. godine nastupa lagani trend pada broja upisanih na visoka učilišta, nakon čega 2017. godine ponovo raste, da bi zatim ponovo počeo padati. 2019. godine se na prvu godinu studija upisalo preko 3000 studenata manje nego 2014. godine, što i nije najbolji rezultat s obzirom na to da bi trebao postojati trend rasta upisanih studenata, te bi situacija trebala biti obrnuta.

¹³<https://www.azvo.hr/hr/pojmovnik/93-pokazatelji-uspjesnosti>

Graf 4: Broj diplomiranih studenata u RH (2014.-2019.)

Izvor: Izrada autorice na temelju podataka sa DZS

Broj diplomiranih studenata se znatno ne razlikuje u periodu od 2014. do 2019. godine. Kako se na prethodnom grafu uočava da se broj upisanih studenata na preddiplomske studije smanjuje, a broj diplomiranih studenata povećava, može se zaključiti da je iz godine u godinu sve veći postotak studenata koji su upisali studije ispunili svoje obaveze prema studiju, te uspješno završili studij. Svako povećanje broja diplomiranih studenata u odnosu na prethodnu godinu znači i povećanje postotka visokoobrazovanog stanovništva što je dobar pokazatelj kvalitete obrazovanja.

3. ANALIZA VISOKOŠKOLSKOG SUSTAVA: HRVATSKA VS EU

3.1. Metodološki aspekti istraživanja

Temeljna pitanja na koja će se u ovom dijelu dati odgovor glase:

- Kakvo je kretanje broja studenata u RH u odnosu na EU?
- Koje su razlike među područjima studiranja u RH u odnosu na EU?
- Postoje li razlike između javnog ulaganja u visoko obrazovanje u RH u odnosu s EU?
- Postoje li razlike između dohotka visokoobrazovanih u RH u odnosu na EU?

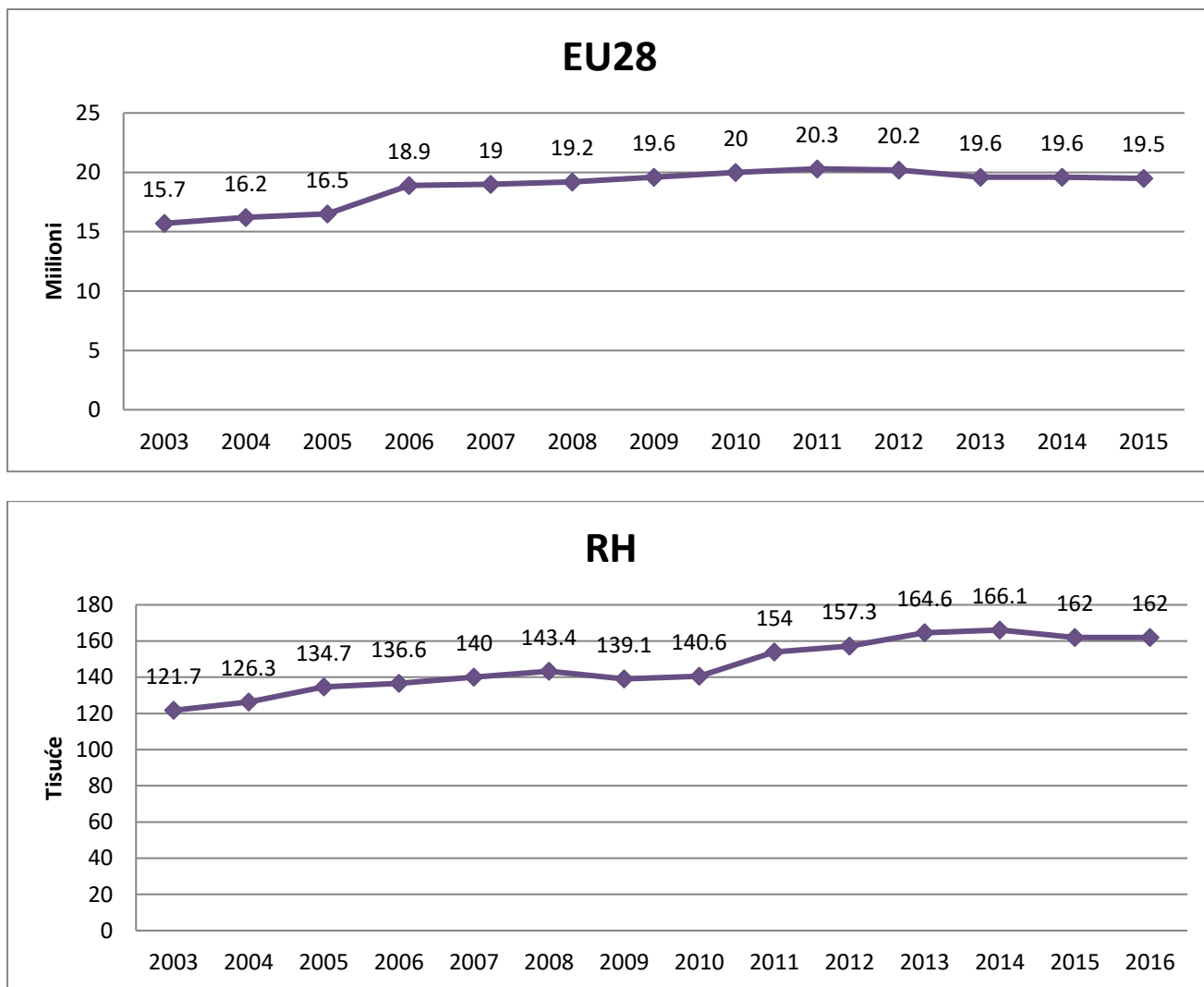
Svi potrebni podaci prikupljeni su iz Eurostat baze podataka.

3.2. Rezultati istraživanja

3.2.1. Broj studenata u RH i EU

Prvo istraživačko pitanje se bavi ukupnim brojem studenata upisanih u visoko obrazovanje na području EU i RH. Studenta možemo definirati kao polaznika fakulteta ili visoke škole. Status studenta stječe se putem upisa na sveučilište, visoko učilište ili veleučilište, a dokazuje se odgovarajućom studentskom ispravom (npr. indeksom). Status studenta gubi se po završetku studija, kad se osoba dobrovoljno ispiše sa fakulteta, kad je isključena sa studija po postupku i uz uvjete utvrđene statutom ili drugim općim aktom visokog učilišta, kad ne završi studij u roku utvrđenom statutom ili drugim općim aktom visokog učilišta ili iz ostalih razloga utvrđenim statutom ili drugim općim aktom visokog učilišta. Studenti su i članovi akademske zajednice i mogu sudjelovati u znanstvenom radu. Studenti prve godine fakulteta nazivaju se brucosi, dok se studenti koji su odslušali, ali ne i položili sve studijske predmete nazivaju apsolventima.¹⁴

¹⁴[http://www.nsz.hr/datoteke/Zakon_o_znanstvenoj_djelatnosti_i_visokom_obrazovanju_\(procisceni_tekst\).pdf](http://www.nsz.hr/datoteke/Zakon_o_znanstvenoj_djelatnosti_i_visokom_obrazovanju_(procisceni_tekst).pdf)

Graf 5: Ukupan broj studenata u EU i RH (2003.-2016.)

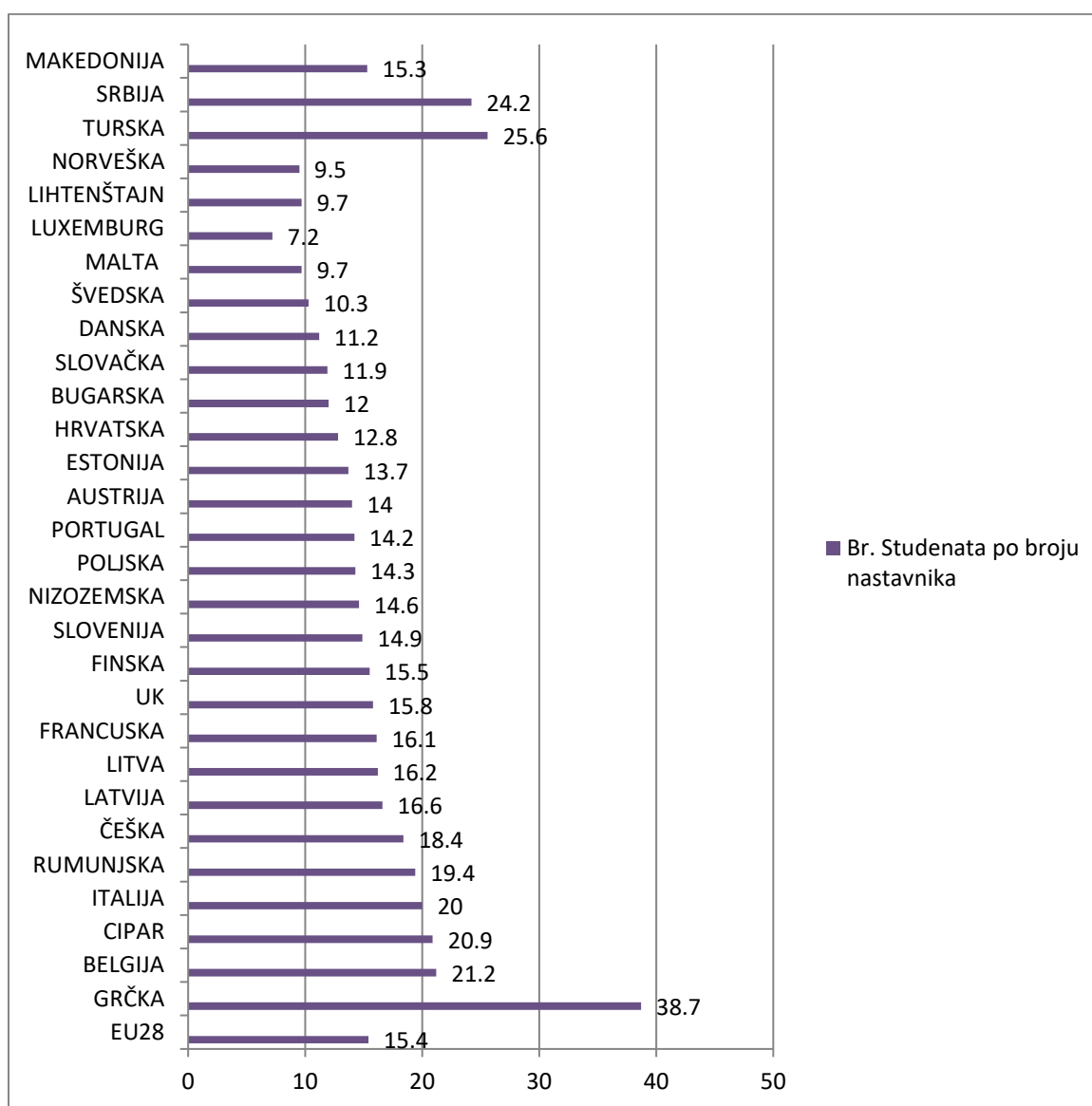
Izvor: Izrada autorice na temelju podataka s Eurostata.¹⁵

Na grafovima su prikazani ukupni brojevi studenata. Podaci obuhvaćaju ukupan broj studenata, kako na javnim, tako i privatnim učilištima. Podatci su dobiveni u rujnu 2018.g., te se iduće ažuriranje podataka očekuje 2021. godine. Iz grafova je vidljivo kako je broj studenata u porastu, kako na području Europske unije tako i na području Republike Hrvatske. Zanimljiv je podatak što je relativni rast broja upisanih u 2016. godini u odnosu na 2003.g. veći u Hrvatskoj (33,1%) nego u EU (24,2%). U kriznim godinama u Hrvatskoj broj studenata u periodu od 2008.g. do 2010.g. pada, dok je u ostatku EU nastavio i dalje rasti. Upisuje se velik broj studenata, ali je završnost niska. Ukupno 81 % učenika gimnazija i četverogodišnjih

¹⁵<https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/63642.pdf>

strukovnih škola nada se da će nastaviti obrazovanje (AZVO, 2018.b). U visoko obrazovanje upisuje se 68 % učenika srednjih škola (AZVO, 2014.), uključujući 61 % učenika strukovnih škola. Stopa stjecanja tercijarnog obrazovanja 2018. iznosila je ukupno 34,1 %, što je znatno povećanje (5,4 postotna boda) u odnosu na 2017. (28,7%), ali i dalje znatno ispod prosjeka EU-a od 40,7%. Neuobičajeno su velike razlike u zastupljenosti žena (41,9%) i muškaraca (26,5%), a 57% osoba koje trenutačno studiraju su žene (DZS, 2018.c).

Sljedeća je podjela broja studenata po zemljama članicama za 2017. godinu:

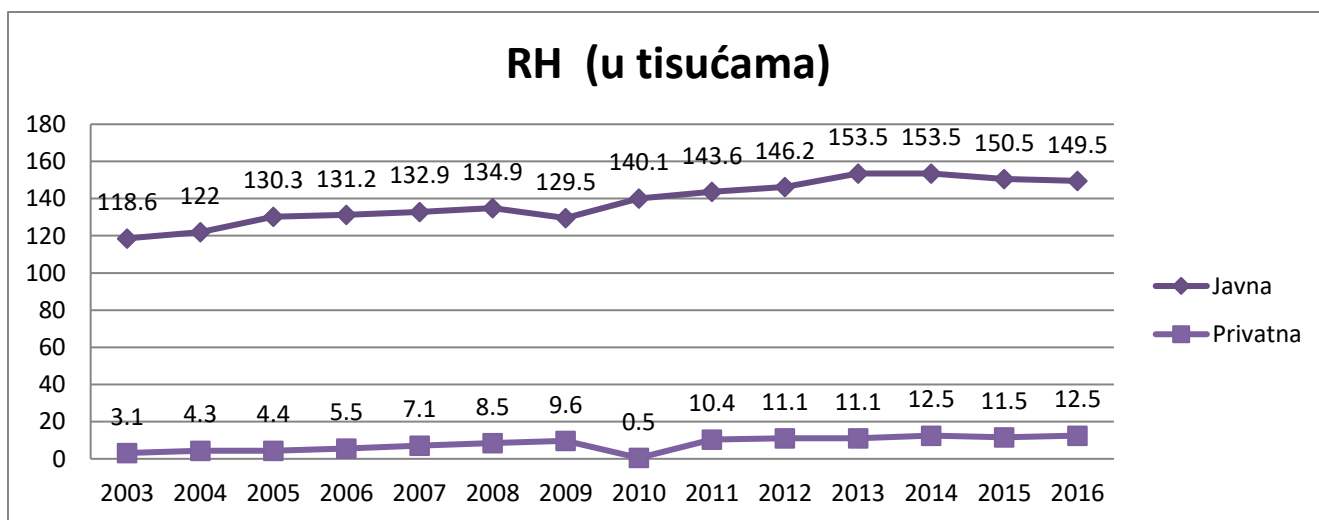
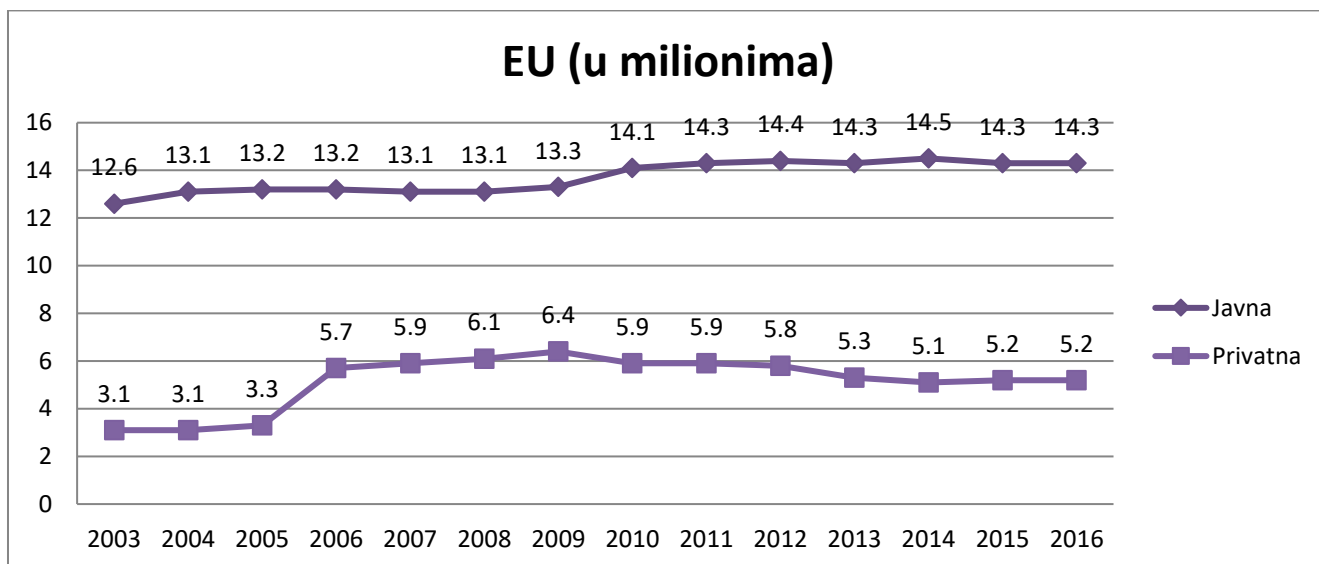
Graf 6: Omjer akademskog osoblja i studenata po zemljama članicama 2017.g.

Izvor: Izrada autorice na temelju podataka s Eurostata.

S navedenog grafa evidentno je kako Grčka ima najveći broj studenata po nastavniku. Hrvatska se s 12,8 studenata po nastavniku nalazi pri kraju ljestvice.

Promatrajući podatke za EU-28 2016. godine, bilo je 19,6 milijuna studenata u tercijarnom obrazovanju, od čega je 7,3% pohađalo kratke stručne studije, 61,3% studiralo je na preddiplomskim studijima, 27,6% studiralo je na diplomskim studijima, a 3,9% studiralo je na doktorskim studijima. U Njemačkoj je bilo 3.0 milijuna studenata u tercijarnom obrazovanju, što je najveći broj u EU-u te iznosi 15,5% ukupnog broja u EU-28. Nakon nje najveći broj studenata imale su Francuska (12,7% ukupnog broja), Ujedinjena Kraljevina (12,2%), Španjolska (10,0%), Italija (9,3%) i Poljska (8,2%) te zatim Nizozemska, čiji su studenti činili 4,3% ukupnog broja studenata u tercijarnom obrazovanju u EU-28.

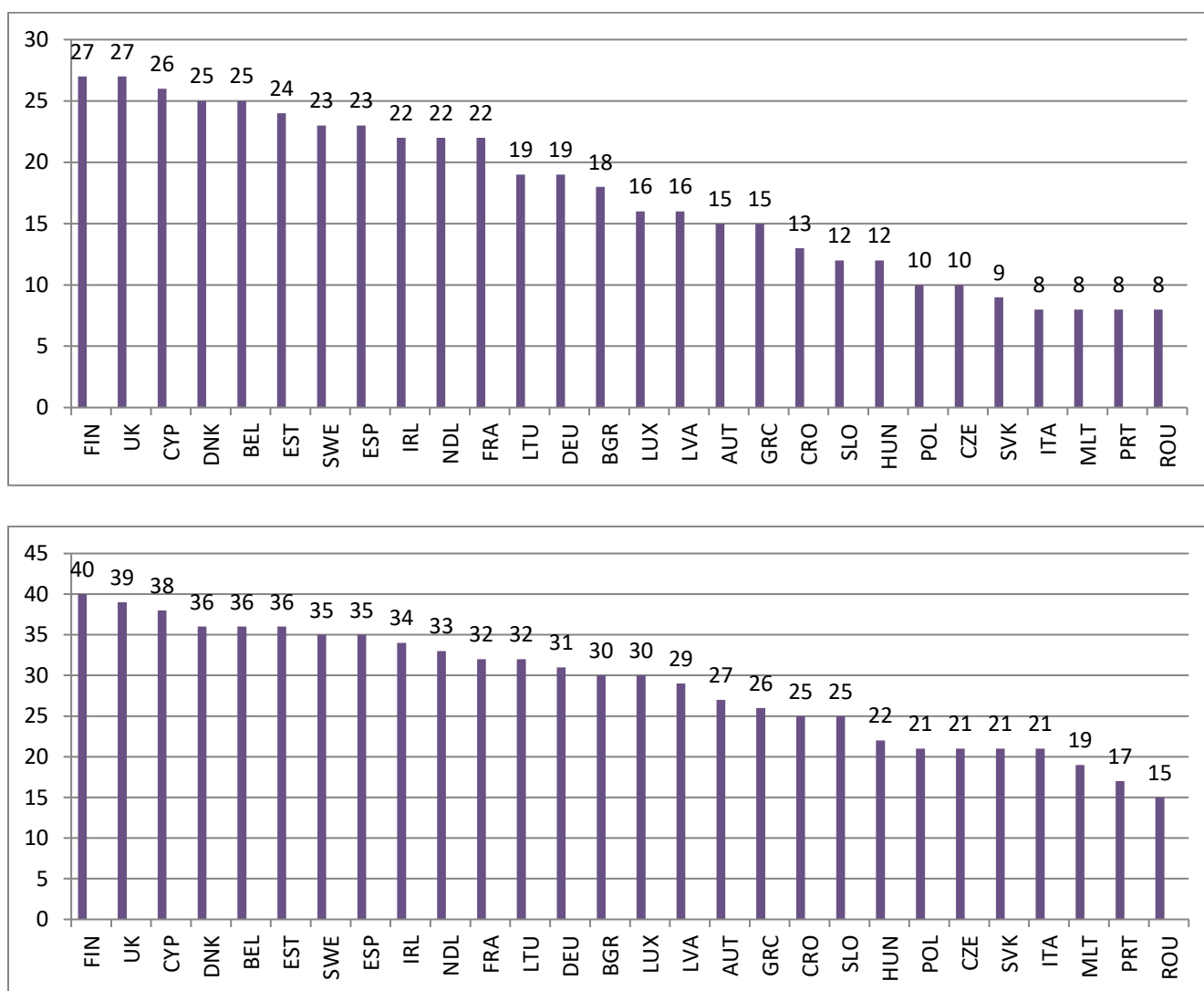
Osim po zemljama članicama, broj studenata možemo podijeliti na privatna i javna učilišta:

Graf 7: Broj studenata podijeljenih na privatna i javna učilišta u RH i EU (2003.-2016.)

Izvor: Izrada autorice na temelju podataka s Eurostata.

Na grafovima je prikazana podjela broja studenata na javna i privatna učilišta u EU u odnosu na RH. Iako je posljednjih godina broj studenata na privatnim učilištima u porastu, broj studenata na javnim učilištima je i dalje veći, te raste po stopi većoj nego broj studenata na privatnim učilištima. 2013.g. započinje rast broja upisanih studenata na privatna učilišta. Tako vidimo da je 2003. godine broj upisanih studenata na privatna učilišta iznosio oko tri tisuće, dok se 2016. godine taj broj učetverostručio.

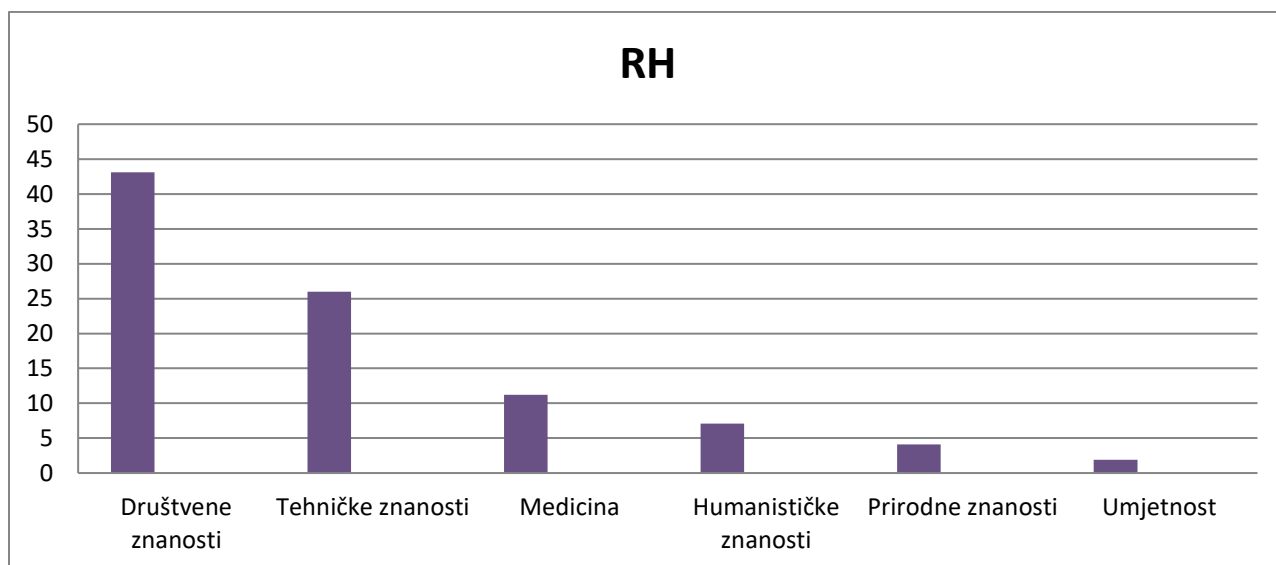

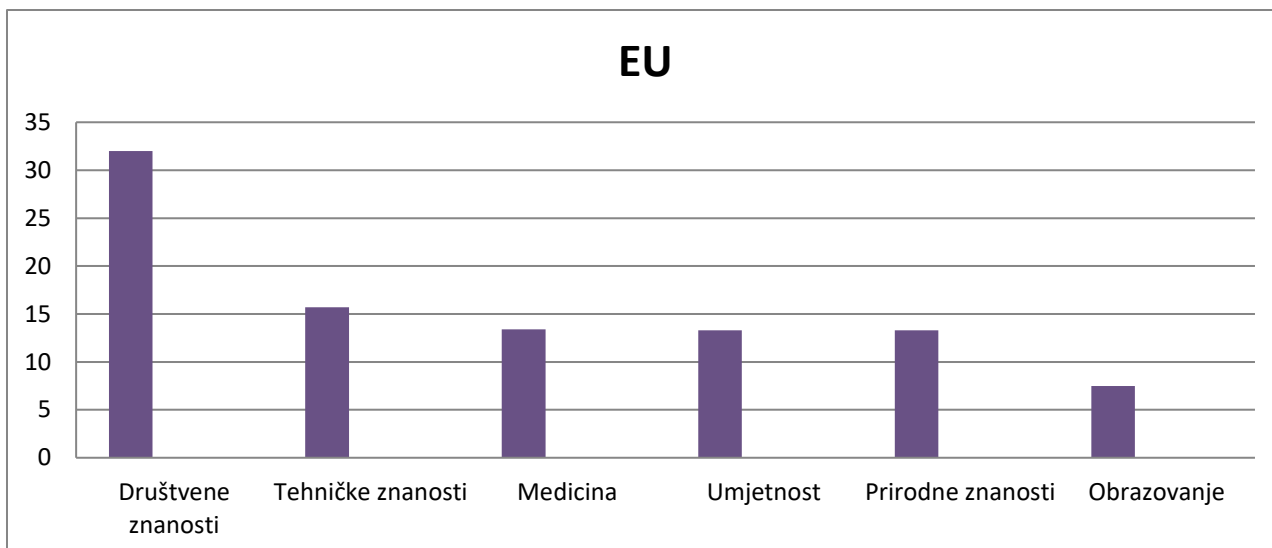
Graf 8: Udio visokoobrazovanih u EU 2002. i 2017. godine

Izvor: Izrada autorice na temelju podataka s Eurostata

U grafu 8 uočavamo kako je udio visokoobrazovanih porastao na području cijele EU. Najveći porast zabilježile su Luksemburg, Irska i Slovenija. Kod Luksemburga udio je porastao za 17,8 postotnih poena, kod Irske za 17,6 p.p, a kod Slovenije za 16,4 p.p. Iako je udio porastao i u Hrvatskoj, nažalost, porastao je po manjoj stopi nego u preostalim zemljama članicama. Tako je u Hrvatskoj 2017. postotak visokoobrazovane populacije bio veći samo od Rumunjske, Italije i Malte. U 2016. godini na području EU-28 diplomu je steklo gotovo 4,7 milijuna studenata u ustanovama tercijarnog obrazovanja. Na prvom mjestu nalazi se Francuska (773 000), koja je imala najveći broj osoba s diplomom u tercijarnom obrazovanju u 2016. godini. Slijede je Ujedinjena Kraljevina (754 000), a zatim s malo većom razlikom Njemačka (557 000; navedene brojke isključuju osobe s diplomom strukovnih akademija) i Poljska (488 000). Kao jedan od razloga za relativno velik broj osoba s diplomom u Ujedinjenoj Kraljevini i Francuskoj navodi se kraće prosječno trajanje programa – na primjer, Francuska je među državama članicama EU-a imala najveći udio studenata u tercijarnom obrazovanju koji polaze kratke stručne studije.

3.2.2. Područja studiranja u RH u odnosu na EU

Graf 9: Područja studiranja u RH (2018./2019.) i EU (2016.)

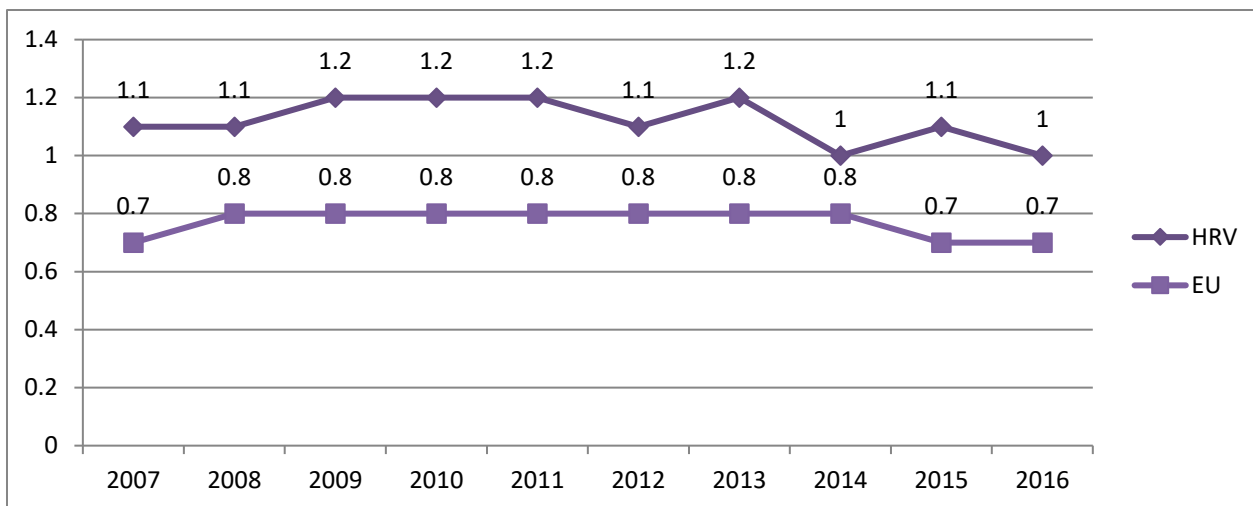
Izvor: Izrada autorice na temelju podataka s Eurostata i DZS.

Područje visokog obrazovanja koje daleko dominira kako u RH, tako i u preostalim zemljama članicama EU su društvene znanosti u koje ubrajamo: antropologiju, informacijske znanosti, komunikologiju, ekonomiju, povijest, psihologiju itd. Na drugom mjestu se nalaze tehničke znanosti (građevina, arhitektura strojarstvo itd), kod RH postotak studenata koji pohađa iste iznosi 26%, što je znatno veći postotak nego kod preostalih zemalja gdje iznosi 15,7%. Treće mjesto zauzima medicina, točnije područje biomedicine i zdravstva. U RH zastupljenost iznosi 11,2%, a u ostalim zemljama 13,4%. Preostala područja studiranja imaju manju zastupljenost, naročito umjetnost u Hrvatskoj gdje postotak iznosi samo 1,9%, dok se u ostalim zemljama drži i dalje prilično visoko s preko 13%.

3.2.3. Razlike između javnog ulaganja u visoko obrazovanja u RH i EU

Odgovor na treće istraživačko pitanje nalaže nam razlikuju li se i u kolikoj mjeri javna ulaganja u visoko obrazovanje u RH u odnosu na ostale zemlje članice EU.

Podatci koji se odnose na udio javnih rashoda za tercijarno obrazovanje u bruto domaćem proizvodu (BDP) dostupni su za 27 država članica EU-a. „U 2015. godini taj udio iznosio je od 0,5% u Luksemburgu i 0,7% u Bugarskoj, Rumunjskoj, Mađarskoj i Grčkoj do 1,8% u Austriji i 1,9% u Švedskoj i Finskoj, te 2,4% u Danskoj (podatci za 2014.g) gdje je bio najveći. Prosjek za EU-28 iznosio je 1,2%.“

Graf 10: Javno ulaganje u visoko obrazovanje (2007.-2016.)

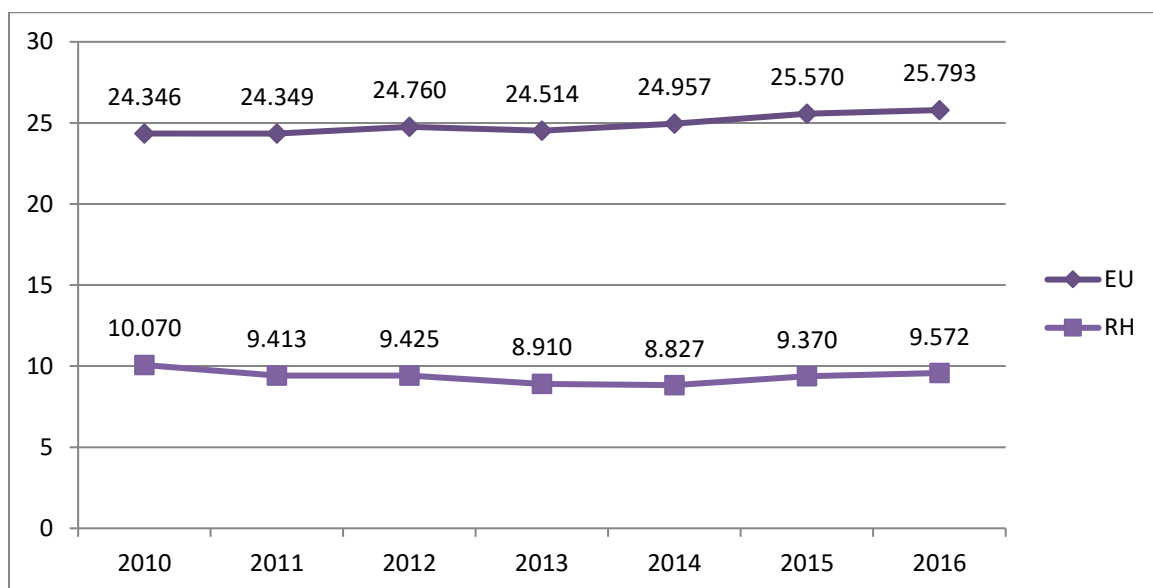
Izvor: Izrada autorice na temelju podataka s Eurostata.

Na grafu su vidljivi podatci o javnom ulaganju kao postotku BDP-a za period od 2007. do 2016. godine. Zanimljiv je podatak da Hrvatska izdvaja veći postotak svog BDP-a za ulaganje u visoko obrazovanje te njegov sustav, nego što to čine ostale članice Europske unije. Kod Hrvatske i kod EU udio javnog ulaganje je stabilno, čak i kod kriznih godina (2008.-2010.). Kod Hrvatske najniži postotak iznosi 1%, dok je kod EU ta brojka još niža te iznosi 0,7%. Najveći postotak javnog ulaganja u Hrvatskoj je iznosio 1,2%, dok je EU dosegla svoj maksimum sa samo s 0,8%.

U Hrvatskoj se izdvajaju dodatna sredstva za visoko obrazovanje. Od 2012. godine uvedeni su programski ugovori; sadašnji ciklus obuhvaća financiranje za istraživanje i obrazovanje. Nastoji se u periodu od sljedeće četiri godine na temelju tih ugovora visokim učilištima osigurati dodatnih 250 milijuna eura za osnovno financiranje nastavnih i znanstvenih potreba, te za dodatke koji bi iznosili do 5% osnovnog financiranja za nastavni smjer, do 20% osnovnog financiranja za znanstveni smjer i do 3% ukupnog financiranja za određeni profil institucije.¹⁶

¹⁶https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/et-monitor-report-2019-croatia_hr.pdf

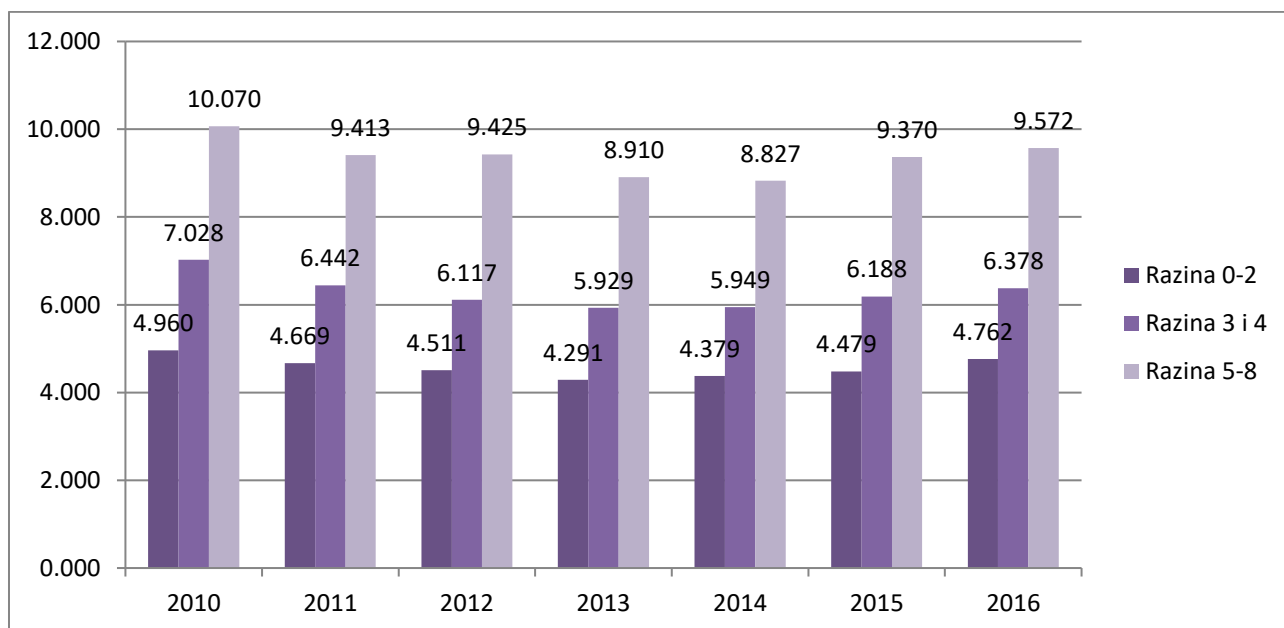
3.2.4. Dohodak visokoobrazovanih

Graf 11: Prosječni mjesečni dohodak visokoobrazovanih u eurima (2010.-2016.)

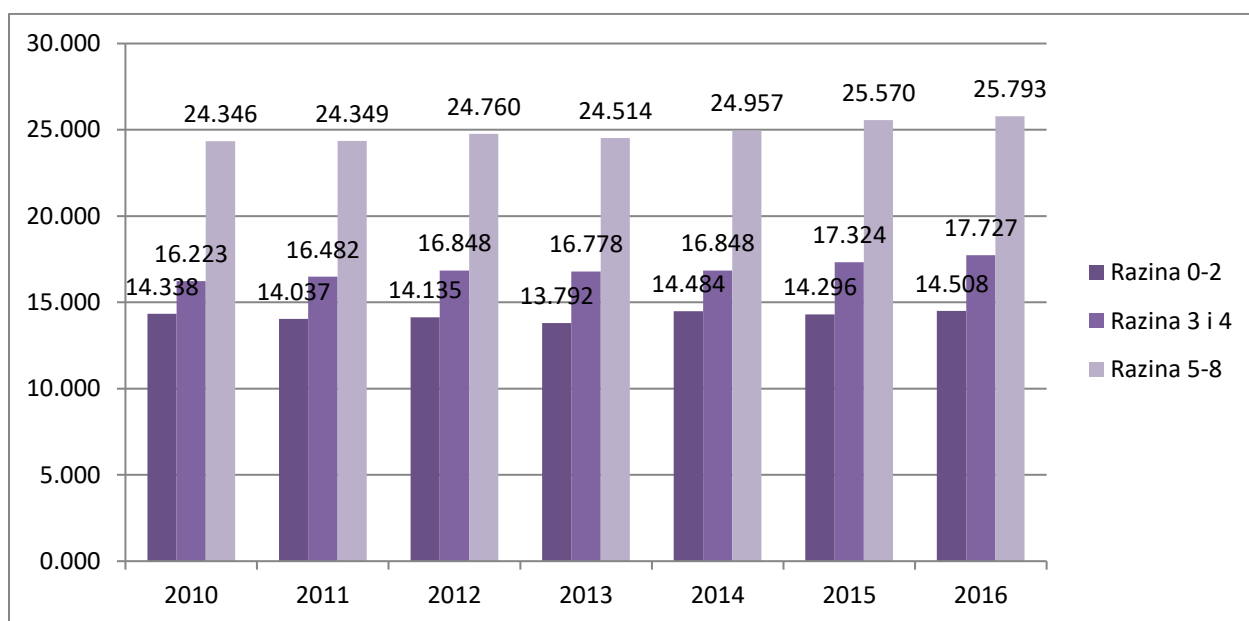
Izvor: Izrada autorice na temelju podataka s Eurostata

Prosječni mjesečni dohodak u Republici Hrvatskoj je na znatno nižoj razini nego u ostatku EU. Dok se u preostalim članicama nazire trend rasta plaća visokoobrazovanog stanovništva, u Hrvatskoj je posljednjih godina zabilježen lagani pad. Prosječni mjesečni dohodak također možemo razvrstati prema razini obrazovanja, što vidimo na grafu 10:

Graf 12: Prosječni mjesečni dohodak po razini obrazovanja u RH (2010.-2016.)

Izvor: Izrada autorice na temelju podataka s Eurostata.

Graf 13: Prosječni mjesečni dohodak po razini obrazovanja u EU (2010.-2016.)

Izvor: Izrada autorice na temelju podataka s Eurostata

Grafovi 12 i 13 prikazuju prosječne mjesečne plaće po razinama obrazovanja u eurima. Na razini Europske unije sve tri razine obrazovanja imaju veći prosječni dohodak nego Hrvatska. U Hrvatskoj su u 2016. godini dohoci na sve tri razine bili niži nego 2010. godine, dok su na razini EU prosječni mjesečni dohoci narasli. Kod Europske unije ponovo se vidi blagi trend rasta dohodaka, dok je u RH suprotno. Kod Hrvatske je prosječni mjesečni dohodak za 2,05 niži kod najnižih razina obrazovanja, dok je u EU niži za 1,75, što je manja razlika nego na području Hrvatske.

3.3. Osvrt na istraživačka pitanja

U trećem dijelu završnog rada radila se detaljna usporedba sustava za visoko obrazovanje RH sa EU. Dani su odgovori na prethodno postavljena četiri pitanja. Odgovori su prikupljeni s Eurostat stranice te su također i grafički prezentirani.

Prvo pitanje se bavilo usporedbom ukupnog broja upisanih studenata na području RH, te EU. Istraživanje pokazuje kako trend rasta broja studenata raste brže u Hrvatskoj nego na razini Europske unije. U gotovo svim zemljama članicama broj studenata je rastao, osim u 9 zemalja gdje se smanjio. Ukupni broj studenata se može podijeliti na javna i privatna sveučilišta. Istraživanje pokazuje kako broj studenata na privatnim učilištima posljednjih

godina ima trend rasta, međutim javna učilišta i dalje prednjače na području cijele EU, uključujući RH. Unatoč rastu broja studenata na privatnim učilištima, broj upisanih na javna učilišta rastao je i dalje po većim stopama

Drugo pitanje bavilo se područjima studiranja u RH u odnosu na EU. Istraživanje je pokazalo kako društvene znanosti dominiraju u Hrvatskoj (s preko 40%), te na razini Unije (preko 30%). Na drugom i trećem mjestu nalaze se tehničke znanosti, te medicina i zdravstvo. Jedina razlika između područja studiranja bila je umjetnost, koja je u Hrvatskoj s postotkom od 1,9% gotovo zanemariva.

Treće pitanje promatralo je razlike između javnog ulaganja u visoko obrazovanje na razini Unije u odnosu na RH. Ulaganje je na oba dvije razine bilo stabilno i relativno konstantno. Hrvatska je izdvajala veći dio svog BDP-a nego što je to činio ostatak EU.

Četvrto pitanje se bavilo razlikama u dohocima visokoobrazovanih na razini RH u odnosu na EU. Rezultati pokazuju kako visokoobrazovani dio stanovništva u RH ima viši mjesečni dohodak u odnosu na osobe s nižim stupnjem obrazovanja. No, u usporedbi s EU prosječna mjesečna plaća je značajno niža.

4. ERASMUS

Erasmus je program Europske unije za obrazovanje, osposobljavanje, mlade i sport. Erasmus obuhvaća studiranje studenata u inozemstvu. Program Erasmus bio je jedan od najpoznatijih europskih programa, a postojao je nešto više od četvrtine stoljeća, do 2014. godine, a naslijedio ga je program Europske unije za obrazovanje, osposobljavanje, mlade i sport pod nazivom Erasmus+. ¹⁷

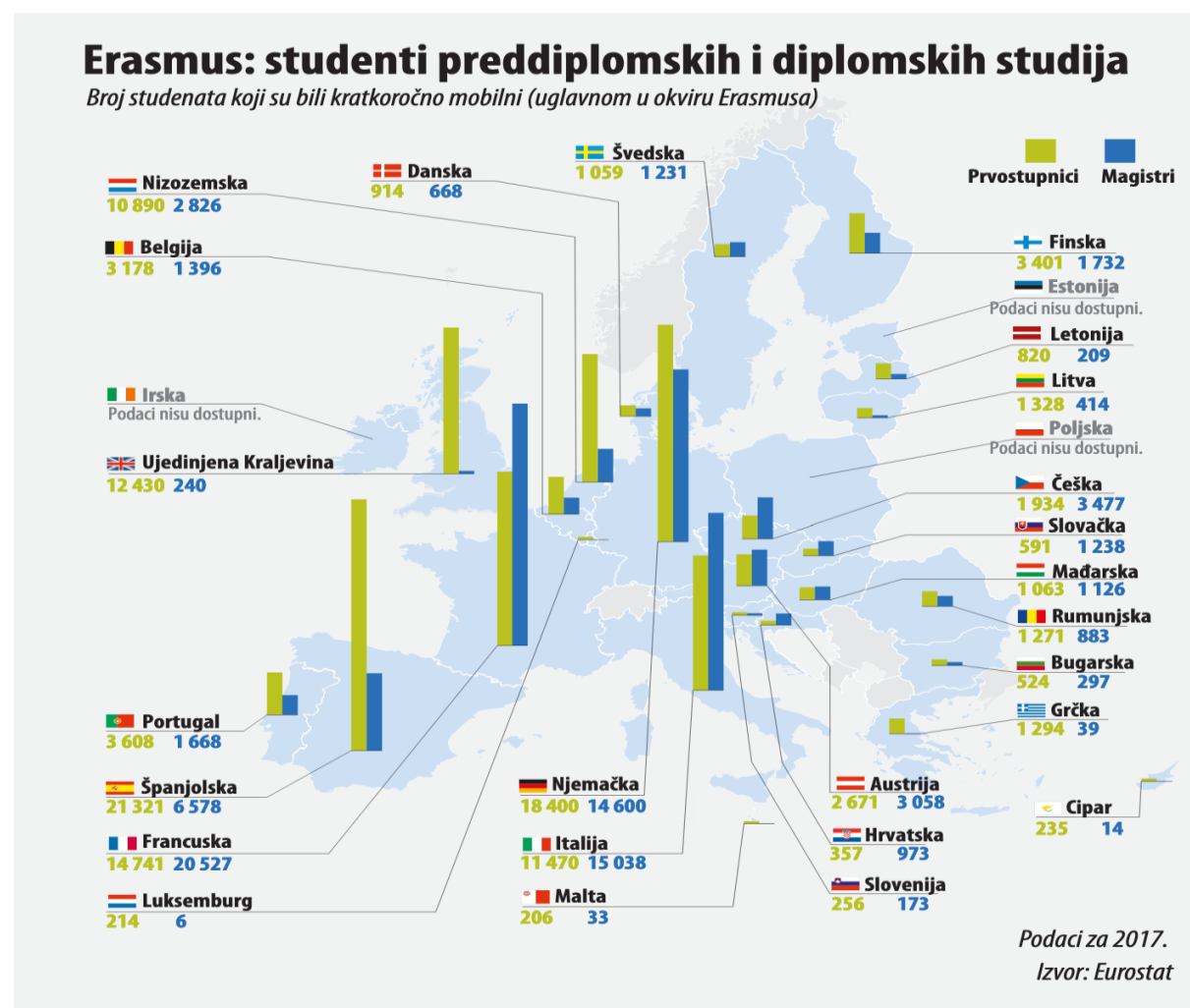
Kao glavni cilj Erasmus+ programa ističe se jačanje znanja i vještina te zapošljivosti europskih građana kao i unaprjeđenje obrazovanja, osposobljavanja te rada u području mladih i sporta. ¹⁸

Erasmus se sastoji od pet ključnih osnovnih aktivnosti:

- Mobilnost u svrhu učenja za pojedince
- Suradnja za inovacije i razmjenu dobre prakse
- Podrška reformi politika
- Aktivnosti Jean Monnet
- Sport

¹⁷<https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/63642.pdf>

¹⁸<https://www.unist.hr/me%C4%91unarodna-suradnja/programi/erasmus-plus>

Slika 3: Broj studenata na Erasmus programu 2017. godine

Izvor: Eurostat¹⁹

Mobilni studenti iz inozemstva činili su čak 8,1% od ukupno upisanih studenata u visokoškolskom obrazovanju u EU u 2017. godini. Udjeli su se razlikovali među državama članicama: najveći udjeli zabilježeni su u Luksemburgu (47%), Cipru (23%) i Austriji (17%), dok su najmanji udjeli zabilježeni u Hrvatskoj, Španjolskoj i Grčkoj (po 3% u svakoj). Za studente preddiplomskih studija koji su sudjelovali u programu Erasmus+, glavna odredišna zemlja bila je Španjolska (gdje je boravilo 19% ukupnog broja studenata), zatim Njemačka (16%), Ujedinjena Kraljevstvo (11%), Italija (10%), te Nizozemska (10%). Zajedno su ovih pet država članica bile glavna odredišta dvjema trećinama ukupnog broja studenata preddiplomskih studija uključenih u program Erasmus u 2017.g.

¹⁹https://ec.europa.eu/eurostat/cache/digpub/eumove/hr_hr/bloc-2a.html

5. ZAKLJUČAK

Ljudski kapital obuhvaća znanja, vještine, kompetencije pojedinca, te kao takav omogućuje razvoj društvenog, socijalnog, ekonomskog te sveukupnog gospodarskog stanja. Ljudski kapital jedan je od najznačajnijih oblika kapitala, te bez njega daljnji rast i razvoj nebi bio moguć. Njegova važnost do izražaja je došla napretkom tehnologije i modernizacijom, gdje je nužno istaknuti se među konkurencijom svojom inovativnošću, domišljatošću, marljivošću, timskim radom i komunikativnošću.

Danas se sve više ulaže u kvalitetno obrazovanje, kako na razini Europske unije, tako i na razini Hrvatske. U Hrvatskoj od početka 21. stoljeća traje proces omasovljavanja visokog obrazovanja. Hrvatski visokoškolski sustav prošao je kroz četiri razvojne faze, a posljednja, četvrta faza bila je ključna. Od 2000. godine u Hrvatskoj dolazi do reformi u visokom obrazovanju. Jedan od najbitnijih događaja je potpisivanje Bolonjske deklaracije 2001. godine. Svrha deklaracije je usklađivanje hrvatskog sustava s europskim te prihvatanje bolonjskih načela. Na taj način došlo je do integracije hrvatskog obrazovanja u Europski prostor. Osim toga, donesene su nove Strategije te je završen petogodišnji ciklus reakreditacije učilišta.

Treći dio, u kojem je razrađena usporedba hrvatskog visokoškolskog sustava s europskim, a proučavao se:

- Ukupan broj studenata
- Razlike u području studiranja
- Razlike u javnom ulaganju
- Razlike u mjesečnim dohocima visokoobrazovanih

Kroz analizu došlo se do rezultata prema kojima vidimo kako Hrvatska ima veći trend rasta broja studenata nego ostatak EU. Segment u kojem također prednjači naspram EU je udio BDP-a koji izdvaja za ulaganje u visoko obrazovanje. Što se tiče područja studiranja, Hrvatska i ostatak Europske unije nemaju značajne razlike, dok su prosječni mjesečni dohoci značajno niži nego kod prosjeka EU. Također, prosječni mjesečni dohoci imaju i trend pada, što stvara dodatne probleme. Kada se uspoređuje kvaliteta visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj s kvalitetom obrazovanja u Europskoj uniji, može se reći da je Hrvatska ispod prosjeka zemalja Europske unije.

Posljednje spomenuti program, Erasmus, program je razmjene studenata u inozemstvo. Kroz Erasmus studenti stječu dodatna znanja, vještine, jezike, samostalnost, te na taj način stječu dodatne kvalifikacije za budući posao. Na taj način doprinosi se osobnom i akademskom razvoju pojedinom studentu. Mobilnost studenata jedan je od čimbenika koji pridonosi kvaliteti obrazovnog sustava Europe. Zemlje u koje studenti najviše odlaze su: Španjolska, Njemačka, Ujedinjeno Kraljevstvo, Italija i Nizozemska.

LITERATURA

1. OECD, Ljudski kapital, (Internet), raspoloživo na:
<https://www.oecd.org/insights/37967294.pdf>
2. Brian Keeley (2007). OECD Insights; Human Capital, str 3.
3. Blundell, R., Dearden, L., Meghir, C. i Sianesi, B. (1999). Human capital investment: the returns from education and training to the individual, the firm and the economy. Fiscal studies, 20(1), str. 1-23.
4. Ljudski kapital, članak (internet), raspoloživo na: <https://www.liberal.hr/kako-stoji-hrvatska-na-indeksu-ljudskog-kapitala--moglo-je-i-gore--737>
5. Filipić, P. (2014). Anatomija destrukcije: Politička ekonomija hrvatskog visokog školstva. Jesenski i Turk, Zagreb.
6. Šundalić, A., Mičić, A. (2005.): Obrazovanje za društveni razvoj, Ekonomski vjesnik br. 1 i 2 (18), str. 120
7. AZVO, Bolonjski proces, (Internet), raspoloživo na: <https://www.azvo.hr/hr/visoko-obrazovanje>
8. Predojević, Z. I Kolanović, I. (2015). Osiguravanje kvalitete u visokom obrazovanju u Republici Hrvatskoj. Annals of Maritime Studies/Pomorski Zbornik, (1), str. 321.
9. MZO, O ministarstvu, (Internet), raspoloživo na: <https://mzo.gov.hr/o-ministarstvu/9>
10. Eurydice, Visoko obrazovanje, (Internet), raspoloživo na:
https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/higher-education-14_hr
11. Mozvag, Studijski programi, (Internet), raspoloživo na:
<https://mozvag.srce.hr/preglednik/pregled/hr/tipvu/odabir.html>
12. Državni zavod za statistiku, Broj studenata, (Internet), raspoloživo na:
https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/08-01-07_01_2019.htm
13. AZVO, Pokazatelji uspješnosti, (Internet), raspoloživo na:
<https://www.azvo.hr/hr/pojmovnik/93-pokazatelji-uspjesnosti>
14. Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, (Internet), raspoloživo na:
[http://www.nsz.hr/datoteke/Zakon_o_znanstvenoj_djelatnosti_i_visokom_obrazovanju_\(proci_sceni_tekst\).pdf](http://www.nsz.hr/datoteke/Zakon_o_znanstvenoj_djelatnosti_i_visokom_obrazovanju_(proci_sceni_tekst).pdf)

15. Eurostat, Statistika, (Internet), raspoloživo na: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/63642.pdf>
16. Europska komisija, Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2019, (Internet), raspoloživo na: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/et-monitor-report-2019-croatia_hr.pdf
17. Eurostat, Statistički podaci o tercijarnom obrazovanju, (Internet), raspoloživo na: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/63642.pdf>
18. Unist, Međunarodna suradnja, (Internet), raspoloživo na: <https://www.unist.hr/me%C4%91unarodna-suradnja/programi/erasmus-plus>
19. Eurostat, Studiranje u inozemstvu, (Internet), raspoloživo na: https://ec.europa.eu/eurostat/cache/digpub/eumove/hr_hr/bloc-2a.html

POPIS GRAFOVA

Graf 1: Ukupan broj i podjela visokih učilišta u RH (2019.)

Graf 2: Postotak studenata po vrsti visokog učilišta za akademsku godinu 2018./2019.

Graf 3: Broj upisanih studenata na prvu godinu studija u RH(2014.-2019.)

Graf 4: Broj diplomiranih studenata u RH (2014.-2019.)

Graf 5: Ukupan broj studenata u EU i RH (2003.-2016.)

Graf 6: Omjer akademskog osoblja i studenata po zemljama članicama 2017.g.

Graf 7: Broj studenata podijeljenih na privatna i javna učilišta u RH i EU (2003.-2016.)

Graf 8: Udio visokoobrazovanih u EU 2002. i 2017. godine

Graf 9: Područja studiranja u RH (2018./2019.) i EU (2016.)

Graf 10: Javno ulaganje u visoko obrazovanje (2007.-2016.)

Graf 11: Prosječni mjesečni dohodak visokoobrazovanih u eurima (2010.-2016.)

Graf 12: Prosječni mjesečni dohodak po razini obrazovanja u RH (2010.-2016.)

Graf 13: Prosječni mjesečni dohodak po razini obrazovanja u EU (2010.-2016.)

POPIS SLIKA

Slika 1: Temeljne institucije u visokom obrazovanju RH

Slika 2: Podjela visokih učilišta u RH

Slika 3: Broj studenata na Erasmus programu 2017. godine

SAŽETAK

Cilj ovog završnog rada bio je napraviti adekvatnu analizu hrvatskog visokoškolskog sustava, njegov povijesni razvoj, te u konačnici usporedbu s ostalim članicama Europske unije. Ključno razdoblje za hrvatsko visoko obrazovanje započelo je u četvrtom razvojnem razdoblju, koje je započelo 1996. godine i traje još uvijek danas. Jednom od najbitnijih godina smatra se 2001., kada je potpisana Bolonjska deklaracija, čime se Hrvatska integrirala u europski obrazovni sustav.

Za usporedbu Hrvatske i ostatka EU postavila su se četiri istraživačka pitanja, te se proučavao ukupan broj studenata, područje studiranja, udio javnog ulaganja u visoko obrazovanje te prosječni dohodak visokoobrazovanih.

Visokoobrazovani udio stanovništva ima trend rasta, ali je i dalje manji od prosjeka EU-a. Javno ulaganje Hrvatske u visoko obrazovanje je veće od prosjeka EU. Područja studiranja se na obje razine značajno ne razlikuju, dok kod prosječnih mjesečnih dohodaka vidimo kako Hrvatska ima značajno niža primanja na svim razinama obrazovanja.

Ključne riječi: Europska unija, dohodak, visoko obrazovanje

SUMMARY

The aim of this final paper was to make an adequate analysis of the Croatian higher education system, its historical development, and ultimately a comparison with other members of the European Union. The key period for Croatian higher education began in the fourth development period, which began in 1996. and still continues today. One of the most important years is considered to be 2001, when the Bologna Declaration was signed, thus integrating Croatia into the European education system.

To compare Croatia and the rest of the EU, four research questions were asked, and the total number of students, the field of study, the share of public investment in higher education and the average income of highly educated people were studied.

The highly educated share of the population has a growth trend, but is still lower than the EU average. Croatia's public investment in higher education is higher than the EU average. Areas of study do not differ significantly at both levels, while in terms of average monthly income we see that Croatia has significantly lower incomes at all levels of education.

Keywords: European Union, income, higher education